CREATIVITATEA ÎN LICEU – ÎNTRE LECTURA LITERARĂ ŞI SCRIEREA CREATIVĂ

Florina-Irina Dima
Şcoala doctorală a Facultății de Litere, Universitatea din Bucureşti,
irenadima@yahoo.com

Abstract

This study focuses on the reading that is done during highschool years, but also on the student – literary reading – creative writing rapport on the highschool level of the Romanian educational system. Starting from the definitions of *creativity* and from the theories of reading and comprehension of the literary texts belonging to Paul Cornea, Matei Călinescu and Roland Barthes, but also from the types classification of readers made by J.A. Appleyard, this study concentrates on a survey of highschool students attitude towards reading as well as their projects and reading diaries, created by students for different literary texts. Thus, a few concrete observations can be made as far as highschool student's reading and creativity are concerned. Reading – as an activity guided by the teacher or self-motivated by both the student and his creativity skills are interdependent. Theoretician Jean Burgos succeeds in analyzing the connection between *the imaginary* and *creation*. His definition concerning *the imaginary* supports the idea of stimulating the creativity from the outside. Therefore, starting from some literary texts, this study will contain some recommendations regarding some creative exercices which can be used in the literature classes. As a consequence, students will be able to use either their imaginative skills or their creative thinking in order to solve them.

Keywords: literary reading, highschool student, creative writing, imaginary, creativity

Importanța literaturii pentru elevii de liceu în cultura unei țări este imensă pentru că le permite tinerilor cititori *dialogul cu generațiile trecute şi cu autorii contemporani*[1] (Pamfil Alina. 2008, p. 24), facilitându-le accesul la teme, valori, idei şi tradiții *împărtăşite de semenii lor.* Cărțile de literatură ajută la formarea competenței de comunicare şi a competenței culturale – ambele vizate de actualele programe şcolare din România. Demersul didactic este, cel puțin la nivel teoretic, axat asupra literaturii naționale în contextul culturii universale. În

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

acest mod, se doreşte ca liceul să ajute elevul să se dezvolte şi să se integreze în lumea în care trăieşte. Despre dezvoltarea creativităţii nu se menţionează nimic în *programele şcolare de limba şi literatura română*, la nivel liceal, deşi la nivel mondial, se pune foarte mare accent pe stimularea *potenţialului creativ* al elevilor deoarece *în condiţiile ratei actuale a progresului ştiinţei, tehnicii şi culturii, un popor cu un nivel scăzut al creativităţii, cu o cultură limitată nu va putea rezolva eficient problemele cu care se confruntă* (Roco Mihaela, 2004, p.11). Problema intervine atunci când liceenii nu mai sunt preocupaţi de lectură şi refuză să mai citească bibliografia minimă prevăzută de documentele oficiale. De fapt, de aici a pornit dorinţa realizării lucrării de faţă. În contextul unui *deficit* de lectură în şcoli şi licee, se mai poate vorbi despre *cititori-adolescenţi*? Dar despre *creativitatea* lor la nivel literar? Ca profesori, putem declanşa manifestarea creativităţii sau *dezvoltarea potenţialului creativ*, pornind de la textele literare? La aceste întrebări şi la multe altele care derivă din ele îşi propune să răspundă prezenta lucrare.

Teoriile lecturii. Creativitate. Imaginar

Însă, pentru început, este esenţial să definim termenii principali ai acestei lucrări: *lectura şi creativitatea*. Potrivit articolului intitulat *Lectura*[2], care face parte din proiectul de cercetare *Dicţionar de critică şi teorie literară*[3], realizat de o echipă de specialişti a Universităţii *Petru* Maior din Târgu-Mureş, etimologia termenului porneşte de la *rădăcina indo-europeană "leg" (cu sensul de "reunire") păstrată în greacă (leg-eon), latină şi albaneză. În limbile moderne, termenul provine din latinescul "lectura", trecut în secolul al XIV-lea în franceză sub forma "lecture", de unde s-a răspândit în celelalte limbi. În latină „lego" înseamnă, pe de o parte, "a strânge, a aduna, a reuni" (limba română "a lega"); în al doilea rând, ("a alege, a cerne") şi în al treilea rând "a enumera, a socoti"*. Deci, în limba română, conceptul l*ectură* a venit pe filieră franceză. Dar cum definim *lectura?* Există, desigur, mai multe definiţii ale acestui termen. Potrivit *Dicţionarului explicativ român*[4], *lectura este faptul de a citi*, însă atunci când discutăm despre *lectura literară*, definiţia anterioară nu este suficientă deoarece este necesară menţionarea tuturor factorilor implicaţi în procesul lecturii: *textul literar, emiţătorul, receptorul, contextul, subtextul, posttextul* – practic, toate elementele lingvistice specfiice unei situaţii de comunicare. Este important să nu confumdăm, însă, *lectura* cu *receptarea* fiindcă aceste cuvitne sunt sinonime parţiale, nu totale. În timp ce *lectura* se referă la descifrarea textelor, receptarea presupune rezultatul lecturii. În acest sens, Paul Cornea (1998, p. 16) afirmă: *Prin urmare, noţiunea de «lectură» privilegiază ceea ce textul* conţine, *pe când noţiunea de «receptare» - ceea ce subiectul reţine, potrivit personalităţii sale şi circumstanţelor.* Acelaşi autor afirmă că *lectura literară poate fi considerată o variantă a lecturii receptive,* care *acordă o atenţie prevalentă formei, fiind interesată mai mult de cum se spune decât de ce se spune* (Cornea Paul 1988, p.140*).*

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

În ceea ce priveşte *tipurile de cititori* şi modul în care omul îşi dezvoltă competenţa de lectură, J.A. Appleyard şi M. Jansen au făcut anumite clasificări, în funcţie de vârsta cititorului. Primul identifică în lucrarea *Becoming a Reader: The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood* (1990) următoarele tipuri de cititori: *jucător simbolic,* la vârsta preşcolară, *erou* - cu vârsta cuprinsă între 7 şi 11 ani, *gânditor* – la vârsta adolescenţei, *interpret* – în perioada studenţiei, *pragmatic* – cititorul matur. Despre *cititorul-copil* şi *cititorul-adolescent* vorbeşte şi Matei Călinescu în cartea „*A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*" (2007), iar una dintre afirmaţiile grăitoare care merită să fie menţionată pentru că psihologii şi pedagogii o susţin este: *Lectura, aş spune, este pentru copil şi adolescent, o cale de a-şi îmbogăţi viaţa imaginară şi de a-şi forma ceea ce numeşte J. L. Singer – priceperea de a visa cu ochii deschişi (Daydreaming, p.189)*[5]. Pornind de la un citat al lui Roland Barthes, autorul utilizează sintagma *lectura creatoare* (Călinescu Matei 2007, p.156), adăugând ideea că acest tip de lectură reprezintă *o formă recognoscibilă de producţie* de text deoarece *reacţia creatoare* poate să survină numai actului *lecturii profunde, meditative.* Călinescu se alătură astfel lui Barthes, care afirmase că pentru el, orice *lectură conduce la dorinţa de a scrie* (Barthes Roland, *The Rustle of Language*, pp. 40-41[6]).

Pornind de la aceste idei, ne vom apropia acum de raportul *elev - lectură literară – creativitate,* care este complex şi dificil de abordat, mai ales atunci când discutăm despre anii de liceu, deci, despre perioada când adolescentul începe să-şi formeze preferinţe literare, care corespund intereselor sau pasiunilor sale. Ce se întâmplă, însă, cu *structurile imaginarului* (Durand 1999) său? Se pare că odată cu înaintarea în vârstă, omul îşi pierde capacitatea de a visa, de a crea spaţii imaginare, iar gândirea creativă depinde şi de aceşti factori. Dar ce înseamnă *creativitatea?* Istoria termenului este legată de numele lui G.W. Allport, care l-a introdus în psihologie în 1937, definindu-l ca *formaţiune de personalitate*. Potrivit *Dicţionarului de psihologie Larousse* (1978), *creativitatea este o dispoziţie ce există în stare potenţială la toţi indivizii, de toate vârstele*, iar cercetătoarea Mihaela Roco afirmă că *este o formaţiune hipercomplexă de personalitate şi de grup, generatoare de valori noi* (1979). Numeroasele definiţii ale creativităţii sunt diferite şi totuşi asemănătoare deoarece au trăsături în comun: admit existenţa a două tipuri – individuală şi de grup, presupun conceperea unui element/ produs nou, original, valoros, care ajută societatea să progreseze. Este necesară distincţia dintre termenii *imaginaţie* şi *creativitate* deoarece dacă primul este definit ca *un proces psihic cognitiv superior, care conduce la crearea de idei şi imagini noi*[7], al doilea se referă la o *dimensiune a personalităţii care conduce la crearea unor produse noi, originale*[8]. Totuşi**,** între aceste două concepte există interferenţe pentru că potenţialul creativ al unei persoane depinde şi de capacitatea sa imaginativă. De aceea, merită menţionată lucrarea marelui pictor şi teoretician rus Wassily Kandinsky - *Programme schématique d'études*[9]

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

pentru că acesta îi propune potențialului *elev-pictor* o modalitate de a învăța să devină artist şi de a trece de la *un plan de creație* la altul prin *distorsiunea, apoi dispariția, mereu mai accentuată, a formei realiste* (Kandinsky 1920, p.133). Cel care stabileşte la nivel teoretic o relație între conceptele *imaginar* şi *creație,* este Jean Burgos[10] (2003), care citează şi completează recomandarea lui Kandinsky potrivit căreia ucenicul trebuie să se îndrepte *spre o părăsire completă a planului realist în favoarea planului nonobiectiv sau, cu alte cuvinte, a logicului în favoarea ilogicului*[11] *– am spune azi, în favoarea Imaginarului*[12] (Burgos Jean 2003, p. 90), căci numai aşa va reuşi să descopere *un limbaj care propune ceea ce fără el n-ar fi fost niciodată ştiut şi care prin aceasta e adevărată cunoaştere* (Burgos Jean 2003, p.91*)*. Reținem, însă, ideea comună a celor doi teoreticieni: creația porneşte inițial de la realitate, urmând ca ulterior *creatorul* să depăşească existența concretă şi să atingă transcendentalul, deci, să se situeze deasupra lumii reale. Interesantă este şi definiția *imaginarului* concepută de Burgos: *acea răscruce în care se întretaie pulsiuni izvorând din lumea lăuntrică şi presiuni impuse de mediul exterior* (2003, p.45). Deşi, din punct de vedere teoretic, oamenii au capacitatea de a crea la orice vârstă, imaginarul devine tern dacă nu este stimulat sau dacă normele şi conformarea față de acestea *ucid* creativitatea umană. Mulți psihopedagogi sunt de părere că şcoala şi liceul îngrădesc forța creatoare a elevilor. Dacă la nivel preşcolar, copiii au o imaginație debordantă (Delors Jacques 2010), hrănită inclusiv cu lecturi ale basmelor, în adolescență lucrurile se schimbă deoarece accentul pus asupra creativității se estompează, iar competențele urmărite de programele şcolare sunt de altă natură. Tocmai de aceea, atunci când profesorul doreşte să stimuleze forța creativă a elevilor de liceu, să exercite acea *presiune exterioară* despre care vorbeşte Burgos, lectura literară nu este suficientă, ci trebuie raportată la *scrierea creativă*, iar pentru a realiza acest lucru, cadrul didactic poate folosi diverse metode: *binomul imaginar* – numit şi *binom fantastic* (Rodari Gianni 2010), *ipoteza imaginară* (Pamfil Alina 2008), *brainstorming*-ul, *brainwriting-ul, metoda ciorchinelui, freewriting, tehnica florii de nufăr, metoda starbursting, pălăriile gânditoare* şi multe altele[13]. Dincolo de toate aceste variante de stimulare a creativității copiilor, un factor important al reuşitei este şi atitudinea inovatoare a profesorului, care, la nivel ideal, doreşte să îşi concentreze actul didactic asupra dezvoltării imaginarului elevilor săi. Numai printr-o altfel de abordare decât cea obişnuită poate reuşi un cadru didactic să atragă copiii spre lectură şi spre studiul literaturii. Dacă pentru partea teoretică, există multe cărți de specialitate, care detaliază fiecare metodă de predare – învățare, pentru partea practică – profesorul este factorul declanşator deoarece el trebuie să pună în aplicare aceste metode. Tocmai de aceea, vom încerca să propunem câteva exerciții de scriere creativă pentru elevii clasei a IX-a şi a X-a.

Întrucât *Programa şcolară de limba şi literatura română pentru clasa a IX-a*[14] permite selecția textelor literare adecvate unor teme variate şi generoase,

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

vom analiza cu precădere posibile texte literare de studiu corespunzătoare acestei clase liceale (elevi de 15 – 16 ani).

Varianta 1. Pentru tema *Literatura şi cinematografia,* am ales textul *Alice în Ţara Minunilor* de Lewis Carroll şi filmul inspirat de acesta – *Alice in Wonderland,* regizat de Tim Burton.

Scopul:

- cultivarea şi stimularea gustului estetic în domeniul literaturii şi al artei;

- stimularea gândirii creative şi a imaginației.

Clasa: a IX-a (profil real – intensiv engleză, uman)

Timp alocat: 3 ore de curs

Competențe specifice:

2.3 compararea ideilor şi a atitudinilor diferite în dezvoltarea aceleiaşi teme literare;

2.7 compararea limbajului cinematografic cu acela al textului scris .

Elevii clasei a IX-a au fost întrebați ce au în comun cele două domenii: literatura şi filmul. Astfel, copiii au rostit cuvântul *artă* deoarece filmul este *artistic*, iar literatura este tot *un fel* de *artă* – au adăugat ei. Pentru a sintetiza ce anume înglobează termenul *artă*, i-am anunțat pe copii că vom face *un ciorchine*, pe baza *brainstorming*-ului, metode familiare elevilor mei.

Numită şi *metoda Osborn, cascada ideilor* sau *evaluarea amânată,* metoda *brainstorming*-ului cuprinde câteva etape: *enunțarea problemei, prezentarea acesteia într-un mod cât mai atractiv, organizarea spațiului de desfăşurare, stabilirea duratei desfăşurării, desfăşurarea propriu-zisă – liderul grupului sau secretarul notează toate ideile* (Cojocăreanu. Vâlceanu 2008). Din punct de vedere teoretic, *ciorchinele* este o variantă a metodei *brainstormin*g, bazându-se pe generarea de idei, pornind de la o problemă, întrebare sau concept.

De aceea, i-am rugat mai întâi pe elevii mei să se aşeze în semicerc, astfel încât să aibă vedere la tablă şi să poată ieşi cu uşurință din bancă. Apoi, am scris pe centrul tablei întrebarea *Ce este arta?,* rugându-i pe copii să-şi noteze pe caiet un cuvânt care le vine în minte atunci când se gândesc la *artă.* După câteva minute, ei şi-au manifestat dorința de a ieşi la tablă, fiind nerăbdători să construiască ciorchinele. Rezultatul a fost cel din *Figura 1*, elevii reuşind să identifice o diversitate de termeni din sfera semantică a cuvântului *artă* şi să creeze conexiuni între *boabele* ciorchinelui. În această clasă există mai mulți copii care practică dansul, pictează sau fac parte din trupa de teatru a liceului, iar aceste preocupări artistice i-au ajutat să realizeze multiple conexiuni între termeni. Dincolo de preocupările elevilor, este normal ca rezultatele aplicării acestei metode să difere de la clasă la clasă deoarece fiecare grup manifestă un grad variabil de creativitate şi de imaginație.

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

Exerciții/ Sarcini de lucru cu răspuns scurt (pornind de la text):

1.*Înaintea lecturii (exerciții de lectură anticipativă):*

a..Pornind de la titlul cărții, cum vă imaginați că arată această Țară a Minunilor? Menționați câteva trăsături.

b. Realizați un desen/ o schemă intitulat/-ă *Țara Minunilor*. Ce culori predomină în viziunea voastră şi de ce?

2.*După lectura cărții:*

a. Realizați un afiş pentru promovarea acestei cărți. Menționați două argumente în favoarea lecturii operei *Alice în Țara Minunilor.*

b. Cum ați reacționa dacă v-ați trezi brusc într-o lume fantastică? Ce ați face prima dată?

c. Ce ingrediente credeți că ar putea să conțină *prăjiturica* şi *licoarea* pe care le consumă Alice, având în vedere că acestea o pot micşora sau mări? Încercați să creați o rețetă-minune!

d. Imaginați-vă alt final al cărții, apoi scrieți-l în jumătate de pagină!

e. Imaginați-vă că sunteți regizor şi vă pregătiți să faceți o selecție (*casting*) a actorilor care vor primi rolurile principale în filmul *Alice în Țara Minunilor*. Ce actori ar primi rolurile?

Exerciții/ Sarcini de lucru (pornind de la vizionarea filmului):

a. Filmul v-a dezămăgit sau v-a încântat? Ați putea să spuneți de ce?

b. V-ați fi dorit ca ceva/ cineva să arate altfel decât în film?Ați putea să spuneți ce/cine anume şi cum ar trebui să arate?

c. Dacă ați putea alege o altă coloană sonoră pentru această ecranizare, care ar fi opțiunea voastră? Realizați un CD cu titlul *Alice în Țara Minunilor,* care să conțină 6 – 7 piese selectate de voi. Concepeți apoi coperta respectivului CD şi alegeți titlurile pieselor - în acord cu subiectul operei şi prezentați-l colegilor.

d. Imaginați-vă că sunteți un personaj din film şi redactați o scrisoare adresată unui personaj din carte. Care sunt personajele alese de voi pentru *expeditor* şi *destinatar*? Cum ar suna scrisoarea?

e. Cum vă imaginați că va fi viața lui Alice, din momentul plecării în India?

f. Pornind de la film, scrieți două posibile noi titluri de capitole ale cărții, în continuarea celor deja existente.

Exerciții construite pe baza mai multor metode didactice

1. *Ipoteza imaginativă (presupune construirea unor texte ce reiau formula ce a generat „Metamorfoza" lui Kafka: Ce s-ar întâmpla dacă...? –* Pamfil Alina 2008, p.123*[15]):*

*a.*Ce s-ar întâmpla dacă tu ai fi Alice pentru o zi?

b.Ce s-ar întâmpla dacă te-ai metamorfoza într-o ființă extrem de mică şi ai rămâne captiv/-ă în acel corp?

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

c.Ce s-ar întâmpla dacă, în lumea reală, iepurii ar începe să vorbească?

2. *Binomul imaginativ* (exerciţiu de scriere creativă inventat de Gianni Rodari, care porneşte de la identificarea unor conexiuni între două cuvinte îndepărtate la nivelul semnificaţiei)

Cerinţă: Creează posibile sau imposibile conexiuni între cuvintele *minune* şi *copac* (sau *fantastic* şi *omidă*). Foloseşte-le apoi într-o compunere de 10 – 15 rânduri, căreia să-i dai un titlu adecvat!

Varianta 2. Pentru tema *Adolescenţa şi iubirea,* am ales textul *Romeo şi Julieta* de William Shakespeare.

Scopul:

- cultivarea şi stimularea gustului estetic în domeniul literaturii şi al artei (muzică, pictură, desen, design vestimentar);
- stimularea gândirii creative şi a imaginaţiei.

Clasa: a IX-a (profil real – intensiv engleză, uman)

Timp alocat: 3 ore

Competenţe specifice:

2*.3 compararea ideilor şi a atitudinilor diferite în dezvoltarea aceleiaşi teme literare;*

2.4. folosirea unor modalităţi diverse de înţelegere şi de interpretare a textelor literare studiate;

2.7 compararea limbajului muzical cu acela al textului scris;

3.1. identificarea şi explicarea relaţiilor dintre opera literară studiată şi contextul cultural în care a apărut aceasta.

Exerciţii/ Sarcini de lucru cu răspuns scurt (pornind de la text):

1.*Înaintea lecturii propriu-zise* (copiii au auzit de *povestea* celor doi îndrăgostiţi, chiar dacă nu au citit opera literară):

a. Cu ce imagine asociaţi acest cuplu celebru?

b. De ce credeţi că aleg scriitorii teme precum *iubirea?*

2.După lectura cărţii*:*

Pentru acest text, elevii au avut de completat *un jurnal de lectură,* care a cuprins şi exerciţii creative:

A.Ipoteza imaginativă:

a.Dacă aş fi Romeo/ Julieta...

b.Dacă aş putea schimba ceva ...

c. Dacă aş fi prezent/prezentă la balul organizat de familia Capulet ...

Cerinţă pentru fete:

Imaginează-ţi că eşti Julieta şi redactează o scrisoare de dragoste adresată lui Romeo.Gândeşte-te apoi cum îi vei trimite scrisoarea.

Cerinţă pentru băieţi:

Imaginează-ţi că eşti Romeo şi redactează o scrisoare de dragoste adresată Julietei.Gândeşte-te apoi cum îi vei trimite scrisoarea.

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

Alte exerciții de creativitate care vor fi rezolvate de elevi individual sau împărțiți pe grupe:

a. Imaginați-vă că sunteți croitori angajați la curtea lui Capulet şi trebuie să creați costume pentru balul care se apropie. Realizați câteva schițe şi faceți apoi o scurtă descriere a fiecărui costum realizat!
b. Realizați o copertă pentru cartea care conține tragedia *Romeo şi Julieta* de W. Shakespeare! Metoda de lucru este la alegere: pictură, desen, colaj etc
c. Scrieți un alt început sau un alt final al acestei piese de teatru!
d. Rescrieți o scenă preferată din piesa lui Shakespeare (scena balconului, scena balului etc.) transpunând-o în epoca actuală! Reduceți amploarea respectivei scene la maximum 20 de replici.
e. Citiți *Romeo and Juliet: Manga Shakespeare* de Sonia Leong[16] (2007) şi scrieți un scurt eseu în care să vă exprimați opinia despre această versiune *manga* a celebrei tragedii.

Binomul imaginativ

Cerință: Creează posibile sau imposibile legături între cuvintele *monogramă* şi *doică* (sau *balcon* şi *furculiță).* Foloseşte-le apoi într-o compunere de 10 – 15 rânduri, căreia să-i dai un titlu potrivit!

Aceste exerciții au fost aplicate la aceeaşi clasă a IX-a, iar rezultatele muncii copiilor au fost impresionante (**vezi figura 2**).

Pentru **evaluarea** acestor rezultate, am avut în vedere mai multe aspecte:

Tabel 1. Grilă de evaluare pentru produs/ răspuns

(am optat doar pentru aceste calificative, excluzând varianta *nesatisfăcător* deoarece fiecare persoană are potențial creativ, indiferent de vârstă)

Nr. crt.	Criterii	Foarte bine	Bine	Satisfăcător
1.	Respectă cerința dată			
2.	Este original, produce idei noi/ ingenioase			
3.	*Re-foloseşte* cunoştințele dobândite anterior			
4.	Creează conexiuni între literatură şi alte arte/ domenii (filmul, muzica, design-ul etc.) cu scopul de a rezolva cerința			
5.	Total			

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

Tabel 2. Grilă de evaluare pentru prezentarea produsului/răspunsului (la munca pe grupe)

Criterii	Excelent	Bine	Satisfăcător	Nesatisfăcător
Argumentează opțiunea personală/ grupului în confruntarea cu opinii divergente				
Compară puncte de vedere diferite în legătură cu tema dată, reuşind să-şi creioneze propriile idei				
Îşi prezintă produsul/ răspunsul într-un mod persuasiv, reuşind să-i impresioneze pe ceilalți				
Total				

Tabel 3. Chestionar de autoevaluare pentru elevi

Nr. crt.	Criterii
1.	Cred că activitatea mea ar putea fi apreciată ca fiind ...
2.	Ceea ce n-am prea înțeles a fost...
3.	M-am implicat în activitate astfel...
4.	Modalitățile concrete prin care rezultatele mele s-ar putea îmbunătăți ar fi...
5.	Cel mai mult mi-a plăcut...
6.	Pe viitor, mi-ar plăcea ca profesorul/ colegii să...

Deşi exercițiile exemplificate anterior pornesc de la texte adecvate programei şcolare pentru clasa IX-a, nu înseamnă că în ceilalți ani de studiu nu pot fi realizate exerciții creative. Practic, aproape orice text literar oferă posibilitatea conceperii unor exerciții sau aplicării unor metode didactice care să activizeze creativitatea liceenilor. De exemplu, la clasa a X-a, atunci când se studiază basmul scris de Ion Creangă - *Povestea lui Harap-Alb*, elevii pot face o proiecție/ schiță a unor viitoare obstacole pe care eroul le-ar putea depăşi sau se poate aplica metoda *brainstorming* ori *brainwriting,* pornind de situațiile-problemă: *cum poate scăpa Harap-Alb de supunerea față de Spân?* sau *ce ar trebui să se schimbe în desfăşurarea acțiunii, astfel încât Harap Alb să nu fie ucis de Spân?*. Un alt text studiat în clasa a X-a, care oferă *material literar*

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

pentru conceperea unor exerciții interesante ar putea fi povestirea *Negustor lipscan*, care face parte din ciclul *Hanu Ancuței*, scris de Mihail Sadoveanu. Elevii pot realiza o *hartă a locurilor* pe unde a călătorit negustorul Dămian Cristișor, desenând sau schițând tot ceea ce a văzut el. Ei se vor folosi de toate detaliile referitoare la arhitectură, vestimentație, mijloace de locomoție, obiceiuri - precizate în text, pe care le vor completa apoi cu elemente noi, imaginate de ei, astfel încât rezultatul să fie unul original sau să cuprindă o contribuție personală. Tot pornind de la lectura acestui text literar, s-ar putea aplica: exercițiul care presupune *schimbarea finalului*, *ipoteza imaginativă* (de exemplu, *ce s-ar întâmpla dacă negustorul nu ar reuşi să scape de hoț?),* metoda *freewriting* (de pildă, elevilor li se poate cere să noteze toate ideile pe care le au, pornind de la secvența în care negustorul îi oferă mărgele hangiței Ancuța: *iar Dămian Cristişor lipscanul (...) s-a sculat, a vârât mâna stângă în buzunarul cel adânc al giubelii şi a scos la lumină o zgărdiță de mărgele. Păşind lângă hangiță, i-a aşezat-o sub guşă şi i-a încheiat-o la ceafă*[17] *).*Ultima metodă didactică menționată presupune declanşarea creativității prin *scrierea liberă*[18] *(*Temple, Steele, Kurtis 2003) pornind de la enunțarea unei probleme sau de la un citat. Ca şi la *brainstorming* sau *brainwriting*, tehnica *freewriting* implică amânarea evaluării. În tabelul de mai jos, am sintetizat ideile prezentate până acum:

Tabel 4. Metode/ Tehnici de stimulare a gândirii creative şi alte domenii la care poate fi raportată literatura

Metode/ Tehnici de stimulare a gândirii creative	**Conectarea lecturii literare la:**
- *binomul imaginar* – numit şi *binom fantastic* (Rodari Gianni 2010) - *ipoteza imaginară* (Pamfil Alina 2008) - *brainstorming* - *brainwriting* - *metoda ciorchinelui* - *freewriting* - *tehnica florii de nufăr* - *metoda starbursting* - *pălăriile gânditoare* - *proiectul* - *portofoliul*	- *domeniile artei*: muzică, balet/ dans, operă, teatru, film, jocuri online, pictură, desenul animat modern de tip *Manga* sau *Anime,* design vestimentar etc; - *tehnologie (*realizarea unui CD muzical– pentru un text literar, utilizarea cărților electronice, *design*-ul unei coperți pentru o carte etc); - aplicarea unor tehnici folosite în *teatru*: *improvizația* (o conversație între un personaj dintr-un text literar şi un elev care învață textul etc), *mima* etc; - *atelierele de lectură şi creație* pot îmbina tehnologia cu activitățile *hand made, lectura* unui fragment cu *freewriting* etc

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

Beneficii pentru elevi / Rezultate:
- dezvoltarea gândirii critice şi creative
- dezvoltarea gândirii critice şi creative
- stimularea interesului faţă de lectura literară şi faţă de disciplina *limba şi literatura română*
- dezvoltarea spiritului liber, a încrederii în propriile idei şi decizii
- dezvoltarea competenţei scripturale, a talentului literar
- conştientizarea conexiunii dintre lectura literară şi scrierea creativă
- dobândirea unei independenţe la nivel intelectual, necesară integrării în societatea actuală

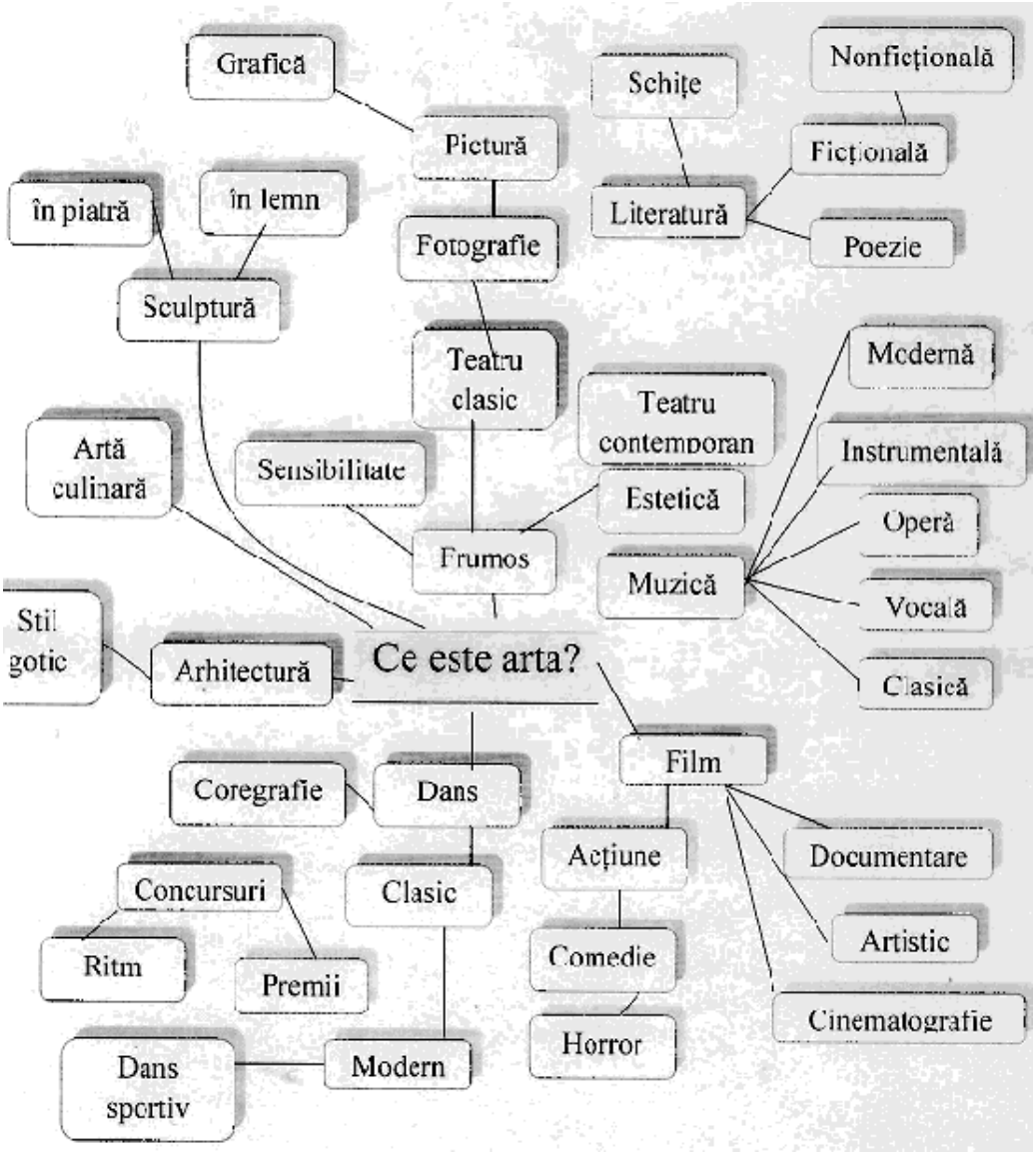
După cum se poate observa, există o multitudine de tehnici care pot fi aplicate textelor pentru dezvoltarea gândirii creative, abstracte, a imaginaţiei libere şi a curiozităţii creative la elevii de liceu. Găsirea unor soluţii pentru rezolvarea exerciţiilor, crearea unor compoziţii literare pornind de la nişte cuvinte date sau de la fragmente din texte literare, descoperirea altor posibile finaluri ale operelor studiate îi ajută pe elevi să dobândească mai multă încredere în ei prin independenţa câştigată la nivel intelectual. Pentru a reuşi să se adapteze societăţii şi lumii actuale, adolescenţii trebuie să fie ghidaţi în şcoală să găsească singuri soluţii pentru orice problemă. Deci, învăţarea mecanică sau simpla absorbţie a cunoştinţelor nu sunt suficiente pentru a evolua şi pentru a se integra cu uşurinţă pe piaţa muncii. Gândirea creativă, care este doar o latură a creativităţii, le oferă liceenilor şansa de a se adapta unei lumi în care permanentă este numai schimbarea. Însă, pentru realizarea acestui lucru, este necesară o transformare a modului de predare, a modului în care sunt concepute programele şcolare, dar mai ales, a finalităţilor educaţiei. Consider că este necesară adăugarea unei competenţe generale în programele oficiale pentru disciplina *limba şi literatura română*, la nivel liceal, dar şi în programa de bacalaureat: *competenţa gândirii creative.* Această observaţie se bazează pe rezultatele foarte bune pe care le-am avut cu elevii mei, prin aplicarea metodelor de stimulare a creativităţii la orele de literatură, dar şi pe necesitatea adaptării liceelor la cerinţelele lumii actuale, aflate într-o perpetuă schimbare. Implementarea gândirii creative în sistemul de învăţământ s-a produs acum câteva decenii în multe ţări performante la nivel educaţional. Acest lucru presupune, însă, modernizarea curriculei, la nivel liceal, pentru disciplina *limba şi literatura română,* dar şi elaborarea unui *manual pentru gândirea creativă*, astfel încât cadrele didactice să aibă nişte repere teoretice. Beneficiile aplicării metodelor de stimulare a creativităţii sunt multiple: dezvoltarea gândirii critice şi creative a elevilor, stimularea interesului faţă de lectura literară şi faţă de disciplina *limba şi literatura română*, dezvoltarea spiritului liber, a încrederii în propriile idei şi decizii, dezvoltarea competenţei scripturale, a talentului literar şi a imaginaţiei, conştientizarea conexiunii dintre lectura literară şi scriere, dar

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

şi a legăturii dintre ceea ce învaţă în şcoală şi ceea ce pot aplica în viaţa reală. Absolvirea liceului ar trebui, cel puţin la nivel teoretic, să îl pregătească pe tânăr pentru integrarea în societate, să pună bazele unei viitoare dezvoltări profesionale.V-aţi putea întreba care este legătura între tema acestei lucrări şi unele din observaţiile finale. Răspunsul a fost formulat de mulţi cercetători, înaintea mea, aşa că îmi voi permite s-o citez pe specialista Mihaela Roco: *În condiţiile ratei actuale a progresului ştiinţei, tehnicii şi culturii, un popor cu un nivel scăzut al creativităţii, cu o cultură limitată nu va putea rezolva eficient problemele cu care se confruntă* (2004, p.11). Prin urmare, ca societatea românească actuală şi viitoare să funcţioneze cât mai bine, este esenţial ca fiecărui copil sau adolescent să i se acorde şansa de a-şi dezvolta sau de a-şi descoperi potenţialul creativ. Teritoriul literaturii oferă posibilităţi nenumărate pentru ca un adolescent să se formeze, însă, este absolut necesar ca liceanul să primească şi îndrumări din partea unui specialist. Responsabilitatea şcolii faţă de elev este sintetizată în *The uses of Literature* (Calvino 1986*)* astfel: *Şcoala este obligată să ofere instrumentele cu care se fac opţiunile, dar opţiunile care contează sunt cele făcute în afara şcolii sau după şcoală*[19]. Pe de o parte, acest lucru depinde de factorii decizionali la nivel educaţional, dar, pe de altă parte – stă în puterea adulţilor să le acorde copiilor şi adolescenţilor această şansă.

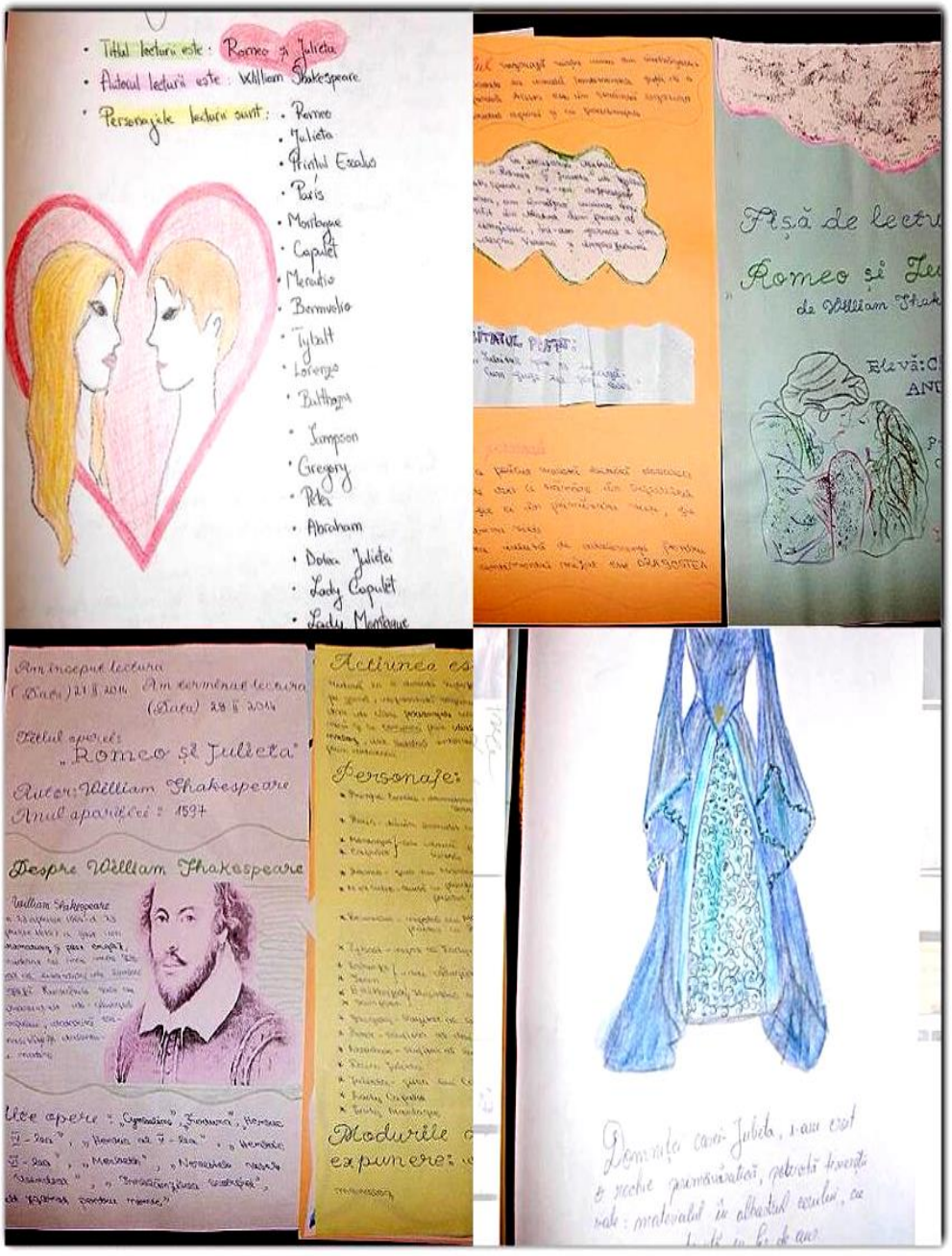
BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

Figura 1. Ciorchine *Ce este arta?*, realizat de elevii clasei a IX-a (profil real, intensiv engleză)

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

Figura 2 . Rezultate ale muncii unor elevi din clasa a IX-a: pagini din jurnalele de lectură pentru *Romeo şi Julieta* de W. Shakespeare

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

Note

[1] Cf. Pamfil, Alina. *Limba şi literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise.* Ed. Paralela 45, Piteşti, 2008, p.24.
[2] Cf. Boldea, Iulian, Alexandru Cistelecan, Cornel Moraru. *Dicţionar de critică şi teorie literară*, articolul *Lectura*, disponibil în format PDF la adresa electronică:http://www.upm.ro/cercetare/CentreCercetare/DictionarCritica/ Lectura. pdf (consultat:12.03.2014).
[3] Boldea, Iulian (coord.). *Dicționar de critică şi terie literară. Valori româneşti şi valori europene ale secolului XX. Concepte teoretice, tendințe şi personalități,* informații despre acest proiect pot fi consultate şi pe website-ul: http://www.upm.ro/cercetare/CentreCercetare/DictionarCritica/html/prezentare. html (consultat:12.03.2014).
[4] Coteanu, Ion, Seche, Luiza, Seche, Mircea. 1998. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București: Editura Univers Enciclopedic.
[5] Călinescu, Matei, *A citi, a reciti*. *Către o poetică a (re)lecturii*", Traducere din limba engleză de Virgil Stanciu, Editura Polirom, 2007, p. 111.
[6] Cf. Barthes Roland. 1987. *The Rustle Of Language:* http://books.google.ro/books/about/The_Rustle_of_Language.html?id=hfZ841v HJCIC&redir_esc=y, consultat: 17.04.2014.
[7] Cf. *Imagina,* Wikipedia.org*:* http://ro.wikipedia.org/wiki/Imagina%C8%9Bie , consultat: 16.04.2014.
[8] Cf. *Creativitate*. Wikipedia.org.: http://ro.wikipedia.org/wiki/Creativitate, consultat: 17.04.2014.
[9] Cf. http://archive.org/stream/kandinsky00reb/kandinsky00reb_djvu.txt, consultat: 11.04.2014.
[10] Fondator al Centrului de Cercetare a Imaginarului din Chambery.
[11] Cf. Kandinsky, Wassily, *Programme schématique d'études*, p. 133.
[12] Burgos, Jean, *Imaginar şi creație,* p. 90, volum tradus în cadrul Cercului traducătorilor din Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava, Editura Univers, Bucureşti, 2003.
[13] Cf. Caroline Sharp, *Developing young children's creativity: what can we learn from research*?, http://www.nfer.ac.uk/nfer/publications/55502/55502.pdf , consultat: 11.04.2014.
[14] Disponibilă online: http://www.didactic.ro/materiale-didactice/ 8196_ programa-ix-xii , consultat: 17.04.2014.
[15] Cf. Pamfil, Alina. *Limba şi literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise*. Ed. Paralela 45, Piteşti, 2008, p.123.
[16] *Romeo and Juliet (Manga Shakespeare*) *Ilustrated by Sonia Leong* http://www.pinterest.com/kmt1019/romeo-and-juliet-manga-shakespeare-illustrated-by-/ , consultat: 23.04.2014.
[17] Sadoveanu, Mihail, *Negustor lipscan*, vol. *Hanu Ancuței*, Editura Litera Internațional, Bucureşti, 2003, p. 35.

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

[18] Cf. Temple Charles, Jeannie L. Steele, Kurtis S. Meredith, *Iniţiere în metodologie dezvoltării gândirii critice*, Didactica Pro, Chişinău, 2003, p. 47.
[19] Călinescu, Matei, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii,* Traducere din limba engleză de Virgil Stanciu, Editura Polirom, 2007, p. 109.

Bibliografie

Appleyard, J.A. 1990. *Becoming a Reader: The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood.* New York: Cambridge University Press.

Barthes Roland. 1987. *The Rustle Of Language. Translation by Richard Howard:*http://books.google.ro/books/about/The_Rustle_of_Language.html?id=hfZ841vHJCIC&redir_esc=y , consultat: 17.04.2014.

Boldea, Iulian, Alexandru Cistelecan, Cornel Moraru. 2009. *Dicţionar de critică şi teorie literară*, articolul *Lectura,* disponibil în format PDF la adresa electronică: http://www.upm.ro/cercetare/CentreCercetare/DictionarCritica/Lectura.pdf, consultat: 12.03.2014

Burgos, Jean. 2003. *Imaginar şi creaţie*, volum tradus în cadrul Cercului traducătorilor din Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava, Bucureşti: Editura Univers.

Călinescu, Matei. 2007. *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*. Traducere din limba engleză de Virgil Stanciu. Iaşi: Editura Polirom.

Cojocăreanu, Gabriela, Alina Vâlceanu. 2007. *Didactica specialităţii limba şi literatura română – liceu*. Craiova: Editura Arves.

Cornea, Paul. 1988. *Introducere în teoria lecturii.* Bucureşti: Editura Minerva.

Delors, Jacques. 1998. 2010. *Learning: The Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-First Century.* Paris*:* UNESCO Publishing

Coteanu, Ion, Seche, Luiza, Seche, Mircea. 1998. *Dicţionarul explicativ al limbii române*. Ediţia a II-a. Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic.

Durand, Gilbert. 1999. Structurile antropologice ale imaginarului. Traducere de Marcel Aderca. Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic.

Kandinsky, Wassily. 1975. *Programme schématique* d'*études* et de *travail pour* l'*institut* de *culture artistique* (1920), in *Ecrits Complets 111*, Paris: Denoël-Gonthier, p.133; http://archive.org/stream/kandinsky00reb/kandinsky00reb_djvu.txt, consultat: 11.04.2014

Pamfil, Alina. 2008. *Limba şi literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise*. Piteşti: Editura Paralela 45.

Roco, Mihaela. 2004. *Creativitate şi inteligenţă emoţională*, Iaşi: Editura Polirom

Rodari, Gianni. 2010. *Gramatica fanteziei. Introducere în arta de a născoci poveşti*. Traducere din italiană de George Anca. Bucureşti: Editura Humanitas

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)

Sharp, Caroline. *Developing young children's creativity: what can we learn from research*?, http://www.nfer.ac.uk/nfer/publications/55502/55502.pdf , consultat: 11.04.2014

Temple, Charles, Jeannie L. Steele, Meredith Kurtis S. 2003. *Iniţiere în metodologia dezvoltării gândirii critice*, Chişinău: Didactica Pro.

BDD-V1826 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:04:08 UTC)